POSTCOVIDOWA

DOMINACJA MEDIÓW

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

POSTCOVIDOWA

DOMINACJA MEDIÓW

POSTCOVIDOWA DOMINACJA MEDIÓW

pod redakcją

GRAŻYNY PENKOWSKIEJ

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
Gdańsk 2022

Recenzent
dr hab. Tomasz Maliszewski

Redaktor Wydawnictwa
Magdalena Jakubowska

Projekt okładki i stron tytułowych
Filip Sendal

Skład i łamanie
Mariusz Szewczyk

Publikacja sfinansowana ze środków
Instytutu Pedagogiki Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Gdańskiego

© Copyright by Uniwersytet Gdański
Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

ISBN 978-83-8206-401-8

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel. +48 58 523 11 37, tel. kom. +48 725 991 206
e-mail: wydawnictwo@ug.edu.pl
wydawnictwo.ug.edu.pl

Księgarnia internetowa: wydawnictwo.ug.edu.pl/sklep/

Druk i oprawa
Zakład Poligrafii Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel. +48 58 523 14 49

Spis treści

Wprowadzenie do zagadnienia wzrostu roli mediów w czasie pandemii 7
Grażyna Penkowska

Rozdział 1
Media w życiu codziennym w czasie pandemii i po niej

Media – lustro czy odwrócona rzeczywistość? 19
Aleksandra Olszewska

Media w relacjach międzyludzkich 29
Paula Niewiadomska

Oddziaływanie nowoczesnych technologii na rytm dobowy współczesnego człowieka 45
Natalia Wiercioch

Rozdział 2
Media kreatorem aktywności człowieka

TikTok – najpopularniejsza aplikacja w Internecie 61
Anna Machowska

Osoby autystyczne w środowisku gry *Minecraft* 75
Aaron Nakonieczny

Media w edukacji w szkole podstawowej podczas pandemii COVID-19 89
Joanna Trzebiatowska

Rozdział 3
Zagrożenia ze strony nowoczesnych technologii

Cyberprzemoc zagrożeniem dla współczesnej młodzieży – wybrane aspekty . . 101
Michał Kowalkowski

Media w czasie pandemii a otyłość u dzieci i młodzieży 123
Iga Łyczek

Paradoks baniek informacyjnych 137
Patryk Aleksandrowicz

Wprowadzenie do zagadnienia wzrostu roli mediów w czasie pandemii

Grażyna Penkowska

Abstrakt

Rola mediów w czasie pandemii COVID-19 (od ang. *Coronavirus Disease 2019*), choroby, która została zidentyfikowana w Chinach jesienią 2019 r., wzrosła do niewyobrażalnych rozmiarów. W okresach nasilenia liczby zakażeń *lockdown* (ang. zamknięcie) był niemal całkowity, a na ulicach dużych miast na całym świecie, zwykle zatłoczonych, prawie nie było ludzi ani samochodów. Każdy miał prawo przemieszczać się jedynie w uzasadnionych przypadkach, np. w celu kupienia żywności w najbliższych sklepach spożywczych, a cała aktywność ludzka przeniosła się do Internetu. W sieci toczyło się ożywione życie: zawodowe, szkolne, naukowe, towarzyskie, sportowe, kulturalne itp.

Żadne – nawet najbardziej nowoczesne – społeczeństwo nie było przygotowane na tego rodzaju sytuację zarówno technologicznie, jak i mentalnie. Przedłużający się okres zamknięcia generował lęk i frustrację.

Czy obecnie, po takich trudnych doświadczeniach, jesteśmy gotowi do pełnego funkcjonowania w cyberprzestrzeni? Co tracimy, a co zyskujemy, przenosząc aktywności do sieci? Na te pytania i wiele innych starają się odpowiedzieć autorzy tekstów zamieszczonych w tej książce.

Internet dominującym medium w XXI w.

Nowoczesne technologie przeniknęły do wszystkich sfer życia człowieka, nieodwracalnie zmieniając sposób działania ludzi w dzisiejszym świecie. Wiek XXI stał się wiekiem rozwoju społeczeństwa informacyjnego, porównywanym

w swojej dynamice i skutkach społecznych do rewolucji przemysłowej [Leszczyńska 2019: 96]. Priorytetem wielu światowych gospodarek w obecnym stuleciu jest rozwój technologiczny. Także w Polsce postępująca transformacja cyfrowa wpływa nie tylko na technologię, ale dotyczy też zmian w zarządzaniu i biznesie. W dużej mierze rozwój cyfrowy w Polsce stymulowany jest przez programy rządowe, takie jak Program Polska Cyfrowa 2014–2020 i Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy 2021–2027. Programy te zakładają wszechstronny rozwój społeczno-gospodarczy oparty na najnowszych technologiach cyfrowych.

Pandemia COVID-19 i związana z tym konieczność funkcjonowania w sieci ostatecznie przekonały sceptyków do inwestowania w rozwój technologii cyfrowych, a szczególnie w rozbudowę Internetu szerokopasmowego. Komunikat z Badań Centrum Badania Opinii Społecznej z lipca 2020 r. dotyczący korzystania z Internetu przez Polaków dobitnie wskazuje na ważność tego medium. Z powyższej publikacji wynika, że 100% badanych w wieku od 18 do 34 lat korzystających z Internetu bezprzewodowego łączy się przy pomocy urządzeń mobilnych, takich jak: smartfony, tablety, laptopy, a w grupie 65 lat i więcej liczba ta sięga 92% [Feliksiak 2020: 5]. Większość respondentów powyższych badań ma konto w jakimś serwisie społecznościowym (69%), a w grupie wiekowej od 18 do 24 lat liczba ta sięga prawie 100% [Feliksiak 2020: 15].

Niepostrzeżenie Internet stał się niezastąpiony w codziennym funkcjonowaniu człowieka. Po roku trwania pandemii życie ludzi na całym świecie toczy się cały czas w cieniu pełzającego koronawirusa. Z tego też powodu obecnie nie jest możliwy powrót do stanu, w którym można by się było obyć bez Internetu. Mamy go zawsze w zasięgu ręki, choćby w smartfonie. Dzięki temu czujemy się znacznie bezpieczniej i nie obawiamy się już tak bardzo lockdownu. Rola mediów została znacznie wzmocniona w okresie pandemii COVID-19, a infrastruktura technologiczna poważnie rozbudowana.

Wirus SARS-CoV-2, wywołujący chorobę zakaźną COVID-19, zaczął się rozprzestrzeniać na kolejne kraje jesienią 2019 r. Wzrastająca liczba zachorowań skłoniła WHO do ogłoszenia pandemii na świecie 11 marca 2020 r., a poszczególne państwa zaczęły wprowadzać uregulowania prawne mające na

celu ograniczenie rozszerzania się zakażeń w kolejnych dniach. W Polsce za formalną datę wprowadzenia ograniczeń epidemicznych dla ludności można uważać 20 marca 2020 r. Tego dnia weszło w życie rozporządzenie Ministra Zdrowia w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii [Rozporządzenie Ministra Zdrowia… 2020]. Najbardziej dotkliwym początkowym ograniczeniem związanym z pandemią był nakaz pozostawania w domach, który stopniowo łagodzono na rzecz innych środków (maseczki, dystans społeczny, praca zdalna). Instytucje publiczne (np. szkoły, ośrodki zdrowia, urzędy) w pierwszym okresie pandemii funkcjonowały wyłącznie przez Internet. Towarzyszyło temu duże zamieszanie spowodowane brakiem przygotowania pracowników administracji do tak szerokiego stosowania usługi zdalnej. Problemy występowały także po stronie odbiorców (brak sprzętu, blokada mentalna).

Trudno wymienić dziedziny życia, które obecnie są w stanie funkcjonować bez nowoczesnych technologii. Zamknięcie placówek edukacyjnych w czasie pandemii i wdrożenie kształcenia zdalnego było bardzo trudne ze względu na skalę (wszystkie szkoły w całym kraju) i natychmiastowość. Do czasu pandemii szkoły wspomagały kształcenie mediami, ale nowoczesne technologie nie były niezbędne w procesie nauczania. W momencie ogłoszenia lockdownu placówki oświatowe i uczelnie przeszły bezwarunkowo na naukę zdalną. Było to konieczne ze względu na brak możliwości wychodzenia z domu i przebywania w miejscach publicznych. Pośpieszne wprowadzenie tej formy edukacji obnażyło problem niskich kompetencji cyfrowych wielu nauczycieli [Buchner, Wierzbicka 2020: 16]. W marcu 2020 r. nikt nie prognozował, że zdalne nauczanie stanie się koniecznością trwającą wiele miesięcy, a nawet lat. Faktem jest, że współczesny model edukacyjny, w którym tylko jedna trzecia życia przeznaczona jest na kształcenie, a dwie trzecie na pracę zawodową, nie wytrzymuje tempa zmian zachodzących na świecie. Zmieniający się rynek pracy pod wpływem wdrażanych nowych systemów informatycznych i sztucznej inteligencji wymaga kształcenia przez całe życie, a to jest możliwe wyłącznie dzięki zdalnej edukacji [Cellary 2020: 17].

Nauczyciele i rodzice, w momencie ogłoszenia lockdownu, musieli nagle przestawić się na nową formę kształcenia i w przyspieszonym tempie wdrożyć

się do pracy na odległość. Niektórzy zauważyli nie tylko utrudnienia, ale także ułatwienia związane z pracą online. Dlatego po pandemii obraz nauczania w szkołach wszystkich typów z całą pewnością ulegnie zmianie w stosunku do czasów przed covidem. Internet znajdzie stałe miejsce w kształceniu, jeszcze bardziej zwiększy się rola nowoczesnych technologii. Zastosowanie narzędzi edukacji zdalnej w przyszłości, czyli po pandemii, deklaruje ponad 80% nauczycieli, wskazując na następujące obszary: kierowanie projektami uczniowskimi, prowadzenie nauczania indywidualnego, prowadzenie kół zainteresowań i in. [Buchner, Wierzbicka 2020: 88–89].

Po roku od ogłoszenia pandemii ogniska zakażeń koronawirusem stale się odradzają i choć stopniowo, wraz z zaszczepieniem dużej liczby osób w poszczególnych krajach, wiele z ograniczeń uległo złagodzeniu, ciągle nie można mówić o powrocie do stanu sprzed pandemii. W większości krajów świata do sierpnia 2021 r. wciąż obowiązywały kombinacje obostrzeń, takich jak: obowiązek noszenia maseczek w miejscach publicznych, dystans społeczny, częste mycie rąk, ograniczenie kontaktów społecznych, obowiązek przestrzegania zasad kwarantanny itp. [Pawińska, Zyzik 2021: 7].

Pandemia nie tylko zaważyła na działaniu edukacji, także służba zdrowia zmieniła zasady funkcjonowania i zaczęła realizować swoje usługi zdalnie. Okazało się, że było to nie tylko możliwe, ale niekiedy wygodniejsze niż tradycyjne oczekiwanie w kolejce do lekarza. W odniesieniu do niektórych schorzeń wymagających przede wszystkim porady lub wsparcia farmaceutycznego system zdalny sprawdził się w pełni. Porady lekarskie online nie mogą jednak całkowicie zastąpić kontaktów z lekarzem ze względu na specyfikę wybranych chorób oraz na trudności z przystosowaniem się niektórych pacjentów do nowych wymagań. Chodzi tu przede wszystkim o osoby starsze, które z racji wieku są wykluczone cyfrowo. E-wykluczenie oznacza zarówno brak dostępu do sprzętu i oprogramowania, jak i bariery psychologiczne uniemożliwiające przełamanie oporu wobec nowoczesnych technologii [Skroban, Skierniewska 2019: 362].

Sklepy, które okresowo były zamknięte lub działały wyłącznie online, raczej nie zrezygnują ze zdalnej sprzedaży, traktowanej co najmniej jako alternatywa rozwinięta w czasie lockdownu, ponieważ niektórym klientom

bardzo spodobała się ta forma zakupów i będą w dalszym ciągu (przynajmniej od czasu do czasu) z niej korzystać. Na pytanie o zakupy online 85% respondentów odpowiedziało twierdząco [Feliksiak 2020: 7]. Decyzję o internetowej sprzedaży z dostarczaniem do domu zamówionych artykułów podjęła m.in. sieć Biedronka [Nowotny, Balcerzak 2020: 14]. Z podobnymi inicjatywami wystąpiło wiele sieci handlowych i restauracji. Usługi te w jakiejś części pozostaną w świecie postcovidowym.

Kluby fitness zaczęły oferować zajęcia online, urzędy załatwiają sprawy zdalnie, kościoły transmitują msze w telewizji i w Internecie, wycieczki po muzeach i koncerty trafiły do sieci itd. Media domowe wykorzystywane do czasu pandemii głównie w celach informacyjnych i komunikacyjnych nagle stały się niezastąpione we wszystkich sferach życia człowieka, a ponieważ są w każdym domu i umożliwiają wykonanie wielu aktywności, stały się niezbędne. Pojawienie się koronawirusa SARS-CoV-2 miało wpływ na przyspieszenie przemian społecznych towarzyszących zwiększonej aktywności w sieci.

Od początku pandemii ma miejsce stopniowa transformacja biznesowa w kierunku ekonomii cyfrowej. Większość firm nie była gotowa na taką szybką przemianę, ale stopniowo poszerzała swoją przestrzeń funkcjonowania, wchodząc coraz bardziej do cyberprzestrzeni. Zwiększone zapotrzebowanie na usługi sieciowe mogło być bezproblemowo realizowane dzięki korporacjom informacyjnym, które odpłatnie udostępniły miejsca na swoich serwerach. Do beneficjentów nowej rzeczywistości należą m.in.: Google, Facebook i Amazon [Goban-Klas 2020: 725]. Udostępnienie wirtualnej przestrzeni umożliwiło przeprowadzenie wielu zdalnych przedsięwzięć.

Rola mediów w czasie pandemii

Jak to się stało, że tak łatwo przenieśliśmy aktywności do cyberprzestrzeni i na dodatek niektóre zmiany przypadły nam do gustu? Czy rzeczywiście było łatwo i obyło się bez strat?

W momencie wprowadzenia lockdownu każdy człowiek miał jakieś plany, realizował zamierzone cele. Nagle kontynuacja wielu projektów stała się niemożliwa. Wykluczone było uczęszczanie do szkoły, mimo że kilka tysięcy

uczniów w Polsce było na finiszu maturalnym czy w okresie egzaminów kończących jakiś etap kształcenia. Wiosną 2020 r. po raz pierwszy w historii polskich uczelni wszystkie egzaminy licencjackie, magisterskie i doktorskie odbyły się online. Podobna sytuacja miała miejsce w roku akademickim 2020/2021, w którym na większości uczelni w Polsce kształcenie w całości odbywało się zdalnie.

Szkoła to nie tylko miejsce zdobywania wiedzy i nabywania kompetencji życiowych, ale to także instytucja wydająca świadectwa uprawniające do kolejnego etapu kształcenia, podjęcia pracy czy do awansu zawodowego. W pierwszej fazie pandemii instytucje oświatowe, takie jak: żłobki, przedszkola, szkoły, uczelnie, przestały funkcjonować w tradycyjnej formie. Część z nich przeszła na pracę zdalną, inne okresowo zawiesiły działalność, by w kolejnym etapie pracować według nowych zasad (np. krótszy czas pracy, większe obostrzenia sanitarne itp.).

Media w czasie pandemii stały się najważniejszym źródłem informacji. Dotyczyło to zarówno codziennych doniesień o rozwoju choroby w Polsce i na świecie (dane o liczbie zakażonych, hospitalizowanych, będących na kwarantannie i zmarłych na COVID-19), jak i informacji o ograniczeniach wprowadzanych w formie zarządzeń. Możliwość stałego dostępu do takich wiadomości była ważna ze względu na dynamiczne zmiany sytuacji pandemicznej, a wraz z nią prawnej. Media normowały życie codzienne obywateli, informując o zakazach, nakazach, a także wyjaśniając, jak funkcjonować w świecie opanowanym przez epidemię.

Od początku pandemii widoczny był ogromny zamęt informacyjny w mediach. Na gorące tematy związane z COVID-19 zaczęli wypowiadać się nie tylko lekarze i inni eksperci, ale również przedstawiciele różnych zawodów niemedycznych, w tym celebryci i dziennikarze. Zjawisko to stało się bardzo istotne z tego względu, że prezentowane opinie cechował często przeciwstawny wydźwięk. To wszystko powodowało jeszcze większy chaos. Lekko wypowiadane przekonania wprowadzały dezinformację, budziły lęk społeczny. Najgroźniejsza jednak była polaryzacja poglądów odnośnie do szczepionek. Wprowadziła ona podział na zwolenników i przeciwników szczepień. W Internecie toczyły się spory o to, czy obecna sytuacja na

świecie to już pandemia, czy *lockdown* ma sens, czy należy się zaszczepić itp. Nawet lekarze prezentowali skrajnie różne opinie, a każda znajdowała zarówno zwolenników, jak i przeciwników. Media społecznościowe były przestrzenią wymiany poglądów – także tych umożliwiających blokowanie zarządzeń władz i wywołujących niepokoje związane z funkcjonowaniem w tak trudnej rzeczywistości. Powielanie sprzecznych idei wspierane przez dziennikarzy, którzy także podzielili się na zwalczające się obozy, zawsze stanowi zagrożenie dla funkcjonowania państwa i społeczeństwa. Szczególnie trudnym dla mediów zadaniem było przekonanie ludzi na całym świecie do szczepień przeciwko COVID-19. Większość głównych kanałów telewizyjnych prezentowała proszczepionkową tendencję, ale antyszczepionkowcy wykorzystujący Internet straszyli m.in. depopulacją, manipulacją, odbieraniem wolności, skutecznie odstraszając tysiące ludzi od szczepień. Według badań z lipca 2021 r. przeprowadzonych przez głównego amerykańskiego eksperta w dziedzinie chorób zakaźnych, Anthony'ego Fauciego, ponad 99% zgonów ludzi chorujących na COVID-19 w 2021 r. w USA dotyczy niezaszczepionych [Waszczuk 2021]. Wiele z tych osób można było uratować, gdyby nie medialna akcja przeciwników szczepień. W wywiadzie udzielonym telewizji CNN Anthony Fauci, który jest doradcą medycznym prezydenta USA, mówił o dezinformacji medialnej, która obniżyła tempo szczepień w Stanach Zjednoczonych [Porter 2021].

Media informacyjne prawie każdy przekaz dotyczący pandemii rozpoczynają od statystyk, w których porównują dane z krajów o różnej powierzchni i różnej liczbie mieszkańców. Czasem robią to nierzetelnie, ponieważ nie biorą pod uwagę proporcji i kontekstu. Często też przekaz jest mocno przesadzony, wzbudzający niepokój, strach, emocje [Chlebowski 2020: 43]. Brak szczegółowych norm prawnych, poza bardzo ogólną Kartą Etyczną Mediów, pozwala dziennikarzom na dosyć swobodną interpretację zjawisk. To z kolei ułatwia rozprzestrzenianie się teorii spiskowych, bazujących na wiedzy potocznej, a czasem na politycznym ukierunkowaniu. Wśród najczęściej rozpowszechnianych są nawet takie, które kwestionują istnienie wirusa i łączą pandemię z negatywnym oddziaływaniem sieci komórkowej 5G [Troszyński i in. 2020: 37].

Refleksja nad rolą mediów we współczesnym świecie – podsumowanie

Przedstawiciele wielu dyscyplin naukowych podejmują badania nad skutkami pandemii, w tym nad wzrostem znaczenia mediów w życiu człowieka. Prezentowana monografia *Postcovidowa dominacja mediów* wpisuje się w ten trend, przy czym bazą dla większości tekstów jest kontekst edukacyjny.

W przestrzeni edukacyjnej w dobie pandemii odżyły toczące się od czasów Sokratesa i Platona dyskusje nad rolą słowa mówionego i pisanego w kształceniu oraz nad wyższością któregoś z nich. Edukacja zdalna pokazuje, że oba modele przekazywania wiedzy mogą być traktowane nie jako wrogie, ale jako wzajemnie się uzupełniające, czyli równoprawne [Bartol 2020: 9]. Pośredni kontakt nauczyciel – uczeń nie w pełni zastępuje realny, ale współczesne narzędzia technologiczne coraz lepiej niwelują niedostatki braku interakcji „na żywo". Ma to też swoje minusy – zaciera się granica między sferą zawodową a prywatną. Jest to skutek przeniesienia pracy do przestrzeni domowej.

Monografia *Postcovidowa dominacja mediów* powstała w ramach wieloletniego projektu studenckiego podejmowanego w Instytucie Pedagogiki Uniwersytetu Gdańskiego. Przedsięwzięcie to było realizowane z kolejnymi studentami pedagogiki. Dotyczy roli mediów we współczesnym świecie, a szczególnie w edukacji. Pogłębione rozważania na ten temat znajdują się w pięciu następujących publikacjach: *Społeczne konteksty edukacji medialnej* [Penkowska (red.) 2013], *Fenomen Facebooka. Społeczne konteksty edukacji* [Penkowska (red.) 2014], *Zagrożenia ze strony mediów* [Penkowska (red.) 2017], *Smartfon – uniwersalne medium początku XXI wieku* [Penkowska (red.) 2018], *Człowiek w świecie obrazów* [Penkowska (red.) 2020].

Przygotowana monografia powstała w okresie szczególnym zarówno dla mediów, jak i dla edukacji – w czasach pandemii. Studenckie badania i refleksje dowodzą niezwykle dużego wzrostu znaczenia mediów w związku z epidemią w różnych obszarach życia społecznego, w tym także w życiu dzieci. Zainteresowanie studentów tematyką przerosło możliwości tej publikacji – powstało ponad dwadzieścia tekstów. W monografii znalazło się dziewięć z nich i zostały one zamieszczone w trzech rozdziałach:

– *Media w życiu codziennym w czasie pandemii i po niej*,
– *Media kreatorem aktywności człowieka*,
– *Zagrożenia ze strony nowoczesnych technologii*.

W dwóch pierwszych rozdziałach zostały przedstawione różne spojrzenia na rolę mediów w życiu współczesnego człowieka, przy czym większość autorów podkreśla korzyści z bycia online dla rozwoju jednostki. W ostatnim rozdziale wskazuje się na zagrożenia związane z przeniesieniem życia społecznego do sieci.

Bibliografia

Bartol K., 2020, *Nihil novi sub sole? Stare pytania. Jakie odpowiedzi?* [w:] *Nauczanie po pandemii. Nowe pytania czy nowe odpowiedzi na stare pytania?*, Instytut Problemów Współczesnej Cywilizacji im. Marka Dietricha, z. 72, Warszawa: Wydawnictwo SGGW.

Buchner A., Wierzbicka M., 2020, *Edukacja zdalna w czasie pandemii. Raport z badań*, edycja 2, Warszawa: Centrum Cyfrowe, https://centrumcyfrowe.pl/edukacja-zdalna/ [dostęp: 19.01.2022].

Cellary W., 2020, *Edukacja w świetle pandemii* [w:] *Nauczanie po pandemii. Nowe pytania czy nowe odpowiedzi na stare pytania?*, Instytut Problemów Współczesnej Cywilizacji im. Marka Dietricha, z. 72, Warszawa: Wydawnictwo SGGW.

Chlebowski M., 2020, *Media w czasie pandemii. O etycznych wyzwaniach dziennikarza czasów kryzysu*, „Dyskurs & Dialog", nr 3 (5).

Goban-Klas T., 2020, *Media w płynnej pandemii 2020. Komunikacja w czasie lockdownu: oddzielnie, ale razem*, „Studia Medioznawcze", t. 21, nr 4 (83).

Feliksiak M., 2020, *Komunikat z badań. Korzystanie z internetu*, nr 85, Warszawa: Fundacja CBOS, https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2020/K_085_20.PDF [dostęp: 19.01.2022].

Leszczyńska E., 2019, *Polacy w sieci: analiza przemian użytkowania Internetu*, Lublin: Wydawnictwo UMCS.

Nowotny W., Balcerzak J., 2020, *Digital Media w czasie pandemii koronawirusa*, Performance Media, https://performancemedia.pl/blog/digital-media-w-czasie-pandemii-koronawirusa/ [dostęp: 19.01.2022].

Pawińska M., Zyzik R., 2021, *Pandemia jako wyzwanie behawioralne*, Warszawa: Polski Instytut Ekonomiczny, https://pie.net.pl/wp-content/uploads/2021/02/PIE-PP_Pandemia-jako-wyzwanie-behawioralne.pdf [dostęp: 19.01.2022].

Penkowska G. (red.), 2013, *Społeczne konteksty edukacji medialnej*, Gdańsk: Wydawnictwo Naukowe Katedra.

Penkowska G. (red.), 2014, *Fenomen Facebooka. Społeczne konteksty edukacji*, Gdańsk: Wydawnictwo Naukowe Katedra.

Penkowska G. (red.), 2017, *Zagrożenia ze strony mediów*, Gdańsk: Wydawnictwo Naukowe Katedra.

Penkowska G. (red.), 2018, *Smartfon – uniwersalne medium początku XXI wieku*, Gdańsk: Wydawnictwo Naukowe Katedra.

Penkowska G. (red.), 2020, *Człowiek w świecie obrazów*, Gdańsk: Wydawnictwo Naukowe Katedra.

Porter T., 2021, *Dr Fauci: gdyby w przeszłości fake newsy o szczepionkach rozchodziły się tak szybko jak dziś, nadal walczylibyśmy z polio i ospą*, Business Insider, 19 lipca, https://businessinsider.com.pl/wiadomosci/dr-anthony-fauci-gdyby-w-przeszlosci-fake-newsy-o-szczepionkach-rozchodzily-sie-tak/2yz9vht [dostęp: 24.08.2021].

Skroban K., Skierniewska M., 2019, E-wykluczenia osób starszych z aktywnego życia zawodowego, „Roczniki Kolegium Analiz Ekonomicznych", nr 56.

Serwis Programu Polska Cyfrowa, https://www.polskacyfrowa.gov.pl/ [dostęp: 20.07.2021].

Troszyński M. i in., 2020, *Czas pandemii w polskich mediach społecznościowych*, Collegium Civitas, https://www.civitas.edu.pl/wp-content/uploads/2020/07/czas_pandemii_w_polskich_mediach_spolecznosciowych.pdf [dostęp: 19.01.2022].

Waszczuk E., 2021, *Antyszczepionkowcy wymierają! Brutalne ale prawdziwe dane*, Planeta, 5 lipca, https://www.planeta.pl/Wiadomosci/Swiat/ANTYSZCZEPIONKOWCY-UMIERAJA!-99-proc.-smierci-na-COVID-to-proepidemicy-05-07-2021 [dostęp: 25.08.2021].

Akty prawne

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii (Dz. U. z 2020 r., poz. 491).

Rozdział 1

Media w życiu codziennym w czasie pandemii i po niej

Media – lustro czy odwrócona rzeczywistość?

Aleksandra Olszewska

Abstrakt

Tekst jest syntezą teoretycznych rozważań na temat oddziaływania mediów na adolescentów i młodych dorosłych, którzy są pokoleniem dorastającym w kulturze instant. Podstawowe pytanie zadane w opracowaniu brzmi: Czy młodzi użytkownicy, udostępniając różne treści w mediach, robią to świadomie i czy wyrażają w nich siebie? W tekście poruszone zostały również kwestie kształtowania się własnej tożsamości i własnej osobowości, które odgrywają kluczową rolę w procesie korzystania z mediów.

Poranny budzik, dźwięk ekspresu parzącego kawę, zakłopotanie i zaspanie – kiedyś wszystko to wiązało się z pozostaniem w łóżku kilka minut dłużej w celu zapewnienia sobie dodatkowej chwili snu. Dziś, zaraz po porannym budziku, człowiek dodatkowe minuty poświęca na przeglądanie mediów społecznościowych, szukając nowych wydarzeń, nie chcąc pominąć trendów, a co gorsza – żadnego newsa. Aktualnie ludzie coraz częściej korzystają z zasobów, jakie oferują im media społecznościowe i Internet. Media nie służą już tylko do pozyskiwania informacji, ale stanowią również pewnego rodzaju środowisko kształtujące i kontrolujące człowieka. Coraz częściej media audiowizualne są nieodłącznym elementem społecznego i prywatnego życia ludzi.

Znaczenie i rola mediów dla dorastającego społeczeństwa

W związku z prężnym rozwojem mediów społecznościowych i rozbudowanym kontaktem jednostki z mediami tradycyjnymi człowiek zaczyna zauważać rosnące zapotrzebowanie na prowadzenie życia w Internecie. Coraz chętniej ulega treściom zamieszczanym na stronach internetowych,

które w przejrzysty i łatwy sposób narzucają odbiorcy nowe zachowania, proponują innowacyjne style oraz zapewniają, że to właśnie nowy robot kuchenny potrzebny jest w jego mieszkaniu. By móc zrozumieć fenomen mediów, należy wyjaśnić, czym one są.

Media to inaczej środki masowego przekazu, które umożliwiają odbiorcom nawiązanie kontaktów społecznych poprzez wirtualne utrzymywanie relacji i komunikowanie się [Bajka 2008: 8]. Ułatwiają również jednostkom wgląd do ogólnodostępnych informacji, doprowadzając tym samym do stworzenia bliskiej relacji „przeglądarka – odbiorca". Obecnie media można podzielić na dwa odmienne rodzaje. Pierwszym z nich są media drukowane, do których zaliczają się: dzienniki, biuletyny, gazety, książki czy banery reklamowe. Elementem charakterystycznym jest niezmienny od lat schemat ich wydawania. Drugi rodzaj to media audiowizualne. Współcześnie młode pokolenie coraz częściej odchodzi od mediów drukowanych właśnie na rzecz mediów audiowizualnych, które nierzadko są darmowym i ogólnodostępnym źródłem informacji. Ich fenomen związany jest również z prężną globalizacją i popularyzacją mediów społecznościowych. Coraz częściej młodzi ludzie używają ich jako wizytówki swojego życia, umieszczając tam informacje na temat własnych sukcesów i osiągnieć. Do grupy mediów audiowizualnych zalicza się m.in.: radio, telewizję i Internet. Wzrost popularności środków masowego przekazu odgrywa znaczącą rolę w życiu dorastającego człowieka, który w celach socjalizacji dzieli się swoim życiem w mediach społecznościowych.

Początek nowego tysiąclecia to czas mediów, które z dnia na dzień nabierają coraz większego znaczenia, zyskują nowe funkcje i przypisuje się im różnorodne role. Według Paula Levinsona teraźniejsze środki masowego przekazu można określić mianem „nowych, nowych mediów", a ich cechą charakterystyczną jest m.in. elastyczność. To właśnie ona sprawia, że współczesne media potrafią zająć się każdym tematem, nadać mu szczególne znaczenie oraz szybko uzyskać potrzebne w tym zakresie informacje [Levinson 2010: 11]. Zbyszko Melosik słusznie zauważył, że media przyczyniły się do zindywidualizowania jednostki i umożliwiły jej wyrażanie siebie w sposób, który jest z nią kompatybilny [Melosik 2013: 313–315]. Człowiek zaczął odsuwać się od tradycji i przerwał swoją zażyłość z przyzwyczajeniami, skupiając

Wydawnictwo
Uniwersytetu
Gdańskiego

ISBN 978-83-8206-401-8